

Rôzne formy pomoci Židom počas holokaustu

Martyna Grądzka-Rejak | Piotr Trojański

Úvod pre učiteľa

Tento plán hodiny vychádza z výstavy *Medzi životom a smrťou: Príbehy záchrany počas holokaustu*. Pripravený je pre študentov vo veku 14 rokov a viac. Diskutovaný predmet umožňuje, aby sa mohol používať na interdisciplinárnych hodinách dejepisu, kultúry, materinského jazyka, výuky o médiách, etiky a spoločenských vied. Materiál je rozdelený do troch častí: samotný plán hodiny (priebeh hodiny), súbor podkladových/zdrojových materiálov a pracovný list s cvičeniami, s ktorými sa bude na hodine pracovať v skupine alebo individuálne.

Pokyny

Tento plán obsahuje tri podkladové materiály a pracovný list s cvičeniami. Navrhovanú štruktúru hodiny, ako aj použitie zdrojov a cvičení je možné upraviť. Bude užitočné, ak budú mať študenti v priebehu hodiny prístup na internet a budú môcť používať svoje mobilné zariadenia.

Učebné ciele

Študent:

- oboznámi sa s ťažkou situáciou európskych Židov za nemeckej okupácie,
- dozvie sa, kto sú „Spravodliví medzi národmi“, aj to, kto tento čestný titul udeľuje a za čo,
- pochopí význam slov „kto zachráni jedného človeka, zachráni celé ľudstvo“,
- oboznámi sa s rôznymi formami pomoci, ktorej sa Židom počas holokaustu dostalo, a bude to vedieť preukázať príbehmi ľudí, ktorí pochádzali z rôznych krajín Európy,
- bude vedieť, aké mala pomoc Židom počas holokaustu dôsledky
- a dokáže analyzovať individuálne rozhodnutia Židov a ľudí, ktorí im pomáhali.

Získané zručnosti

Študent bude vedieť:

- analyzovať podkladové texty, štatistické údaje a fotografie,
- poukázať na prepojenie príčiny a následku pri historických faktoch
- a zostaviť nezávislú argumentáciu.

Učebné metódy

- brainstorming
- diskusia, ktorú vedie učiteľ
- práca v skupine
- analýza zdrojových materiálov, textov a ilustrácií
- individuálna práca s cvičeniami

Učebné pomôcky

- súbor podkladových/zdrojových materiálov
- pracovný list
- katalóg z [výstavy Medzi životom a smrťou: Príbehy záchrany počas holokaustu](#)
- tabule alebo flipčarty, zvýrazňovače alebo krieda
- veľké hárky papiera/farebné papiere
- počítač s prístupom na internet a projektor alebo interaktívna tabuľa

Plán hodiny

Úvod

1. Urobte so študentmi brainstorming. Opýtajte sa ich, s čím si spájajú výraz „Spravodlivý medzi národmi“. Ak im je úplne neznámy, môžete sa ich opýtať, čo podľa nich môže znamenať výraz „byť spravodlivým človekom“, a potom im povedzte, že sa na hodine budete venovať jedinečnej skupine spravodlivých ľudí, ktorí počas vojny pomáhali Židom. Študenti by si mali svoje asociácie s týmto výrazom napísať na lístočky a prísť ich nalepiť na tabuľu (pri online verzii môžu použiť aplikácie, ako je napríklad Jamboard).
 2. Brainstorming zhrňte, povedzte im, že podľa židovskej tradície sa výraz „Spravodlivý medzi národmi“ pôvodne používal pre ľudí nežidovského pôvodu, ktorí boli dobrí a bohabojní. V Talmude sa vo svete každej generácie spomína 36 utajených spravodlivých mužov, ktorí ochraňujú ľudstvo pred Božím hnevom. Povedzte im o ocenení a podmienkach, za ktorých ho pamätník Jad va-šem v Jeruzaleme udeľuje. A nakoniec vysvetlite, prečo toto ocenenie nemôže dostať každý, kto počas vojny Židom pomáhal.
 3. Povedzte študentom, aký je predmet a ciele hodiny.
-

Nové informácie/nové učivo

1. Rozdajte zdrojové materiály a pracovné listy (v prípade online hodiny súbory sprístupnite). Požiadajte študentov, aby si prečítali **Zdroj A** a vyjadrili sa k údajom o jednotlivých krajinách – čo môže byť dôvodom rozdielov v počte udelených ocenení.
2. Požiadajte študentov, aby si prečítali **Zdroj B** a na jeho základe uviedli a charakterizovali rôzne druhy pomoci Židom. **Cvičenie 1** budú študenti robiť individuálne. Vybraní študenti predstavia svoje odpovede celej skupine.

Zdrojový text (**Zdroj B**) je úvodom k obsahu hodiny.

Môžete aj:

1. požiadať študentov, aby si ho prečítali ešte pred hodinou,
2. zdrojový text zhrnúť,
3. text rozdeliť na menšie časti a požiadať študentov, aby si ich prečítali v skupine

3. Rozdelte študentov do dvojíc a každej pridajte jednu z krajín, ktoré sú uvedené v katalógu z výstavy [Medzi životom a smrťou: Príbehy záchrany počas holokaustu](#). Tu nájdete popis 12 krajín a kapitolu o diplomatoch. Počet skupín bude závisieť od počtu študentov a vybraných krajín. Potom účastníkov požiadať, aby si sami prečítali texty o situácii Židov počas vojny v jednotlivých krajinách, ktoré sa nachádzajú v katalógu z výstavy. Potom ako si to prečítajú, budú študenti z katalógu čítať krátke životopisy židovských preživších alebo ich záchrancov z danej krajiny (podľa výberu).

Elisabeth Drillich

We were among wonderful people. My mother told that man we were Jewish. And do you know what he did? He lowered the rent!

Elisabeth Drillich, historical survivor

Thirteen-year-old Elisabeth Drillich fled Belgium with her parents in May 1942. They took refuge near Salency, in territories with a long Protestant tradition. They were saved thanks to the help offered by pastors, in Saint-Laurent-de-Puech (directed by Roland Sartre) and in Mazat (Suzanne Viala-Lévy) by Marcel Jaffret. Filled with false documents, the Drillich family lived in several villages in the area of Lacaune, in the "Zone non-occupée" (unoccupied zone), and the young Jewish girl was able to go to school.

In the villages, where the tradition of welcoming foreigners is centuries-old, each village became a refuge for Jewish families. Pastor André Tréme and his wife Régale were one of the most active in organizing the rescue. Régale took responsibility for finding foster families and encouraging boarding schools to open their doors. There was a general consensus, she said. Arrivals in February 1942 and then increased, the pastor joined the resistance but the Jews were still protected.

It is estimated that 2,500 Jews passed through Chambray-sur-Lignon plateau between 1942 and 1943. The extraordinary scale of these acts of rescue and the number of rescuers earned the whole town the title of Righteous Among the Nations, unique in all of France.

Lucienne Clément de l'Épine

A simple seamstress in her thirties and a mother of an eight-year-old boy, Lucienne Clément de l'Épine was motivated by the fate of the Jews. In 1942, at the request of a Jewish neighbour, she dropped off parcels at the camp in Compiègne where Polish Jews were interned. She was shocked by what she saw. She got in touch with a clandestine Jewish women's organization, the WZG, and began her work saving children from deportation and execution.

"Madame Clément", as she was called, took the children to farms situated west of Paris in the department of Sarthe. In two years, she saved more than 100 children. She travelled with several of them and recruited nurses whom she paid for their help. Most of the time, the families hosting children on the farms did not know their Jewish identity. Madame Clément went from village to village to visit the hidden children to make sure they were being properly cared for.

Arrested twice and questioned by the Germans, she succeeded in convincing them that she was a teacher going on a business trip. She hid an anti-aircraft teacher's bagpipes and a set of children to go through. After the war, she continued her mission by collecting the children and bringing them back to the WZG.

"Such an injustice!" Madame Clément would constantly repeat to her sons about the fate of the Jews.

Lucienne Clément de l'Épine, Righteous Among the Nations

Vzor textov o situácii Židov počas vojny v jednotlivých krajinách.

Vzor životopisov židovských preživších alebo ich záchrancov z danej krajiny.

4. Požiadajte študentov, aby urobili **Cvičenie 2** – majú do tabuľky napísať príbehy, v ktorých sa dozvedeli o príkladoch individuálnej, kolektívnej alebo inštitucionálnej pomoci, napr. „Villa Emma – inštitucionálna pomoc“. Vybraní študenti predstavia svoje odpovede ostatným v skupine a odpovedia na nasledujúce otázky:
- Za akých podmienok bola Židom poskytnutá pomoc?
 - Nakoľko bola pomoc Židom nebezpečná?

Odporúčané

Aby študenti lepšie pochopili rozhodnutia Židov a ich stratégiu prežitia počas vojny, prečítajte scenár „[Jews in the Face of the Holocaust: Attitudes and Survival Strategies](#)“ („Židia tvárou v tvár holokaustu: Postoje a stratégie prežitia“). Počas hodiny môžete prezentovať vybrané zdrojové texty a fotografie.

5. Požiadajte študentov, aby urobili **Cvičenie 3**, kde sú uvedené rôzne druhy pomoci, ktorej sa Židom dostalo. Povzbudte ich, aby sa vyjadrili k rizikám, ktoré každý druh pomoci so sebou prinášal. Zdôraznite, že rozhodnutia, ktoré robili záchrancovia a zachraňovaní, prijímali v život ohrozujúcich situáciách a v čase vojny.
6. Požiadajte študentov, aby sa vrátili k **Zdroju A**. Keď sa už zoznámili so situáciou židovského obyvateľstva v rôznych okupovaných krajinách, požiadajte ich, aby znovu odpovedali na otázku:

Čo môže byť dôvodom rozdielov v počte udelených ocenení?

Vo svojom komentári si dajte pozor na to, aby ste nerobili urýchlené závery na základe počtov. Situácia židovského obyvateľstva a dôsledky, ktorým čelili tí, ktorí Židom pomáhali, boli v jednotlivých krajinách iné. Počet záchrancov veľmi ovplyvňoval počet obyvateľov židovského pôvodu, ktorí na danom území žili.

Zhrnutie

1. Ukážte študentom medailu Spravodlivý medzi národmi (**Zdroj C**) a požiadajte ich, aby povedali, ako chápu jej symboliku. Potom sa ich v kontexte dejín pomoci Židom, o ktorej sa dozvedeli počas hodiny, opýtajte, čo znamená nápis na medaile:

„Každý, kto zachráni jeden život, zachráni celý svet.“

Požiadajte študentov, aby spolužiakom prezentovali svoje názory o tejto problematike. Ďalej im povedzte, že tento citát je parafrázou jednej vety v Talmude, kde sa hovorí: „[...] ktokoľvek zabije jedného človeka, zabije celý svet a ktokoľvek zachráni jedného človeka, zachráni celý svet.“

2. Hodinu ukončíte diskusiou o možnostiach pomoci Židom počas holokaustu. Položte študentom niektoré otázky, ktoré rozprúdia debatu:
 - Čo nám príbehy o pomoci Židom hovoria o ľudskej povahe, postojoch a mechanizmoch ľudskeho správania v extrémnych podmienkach?
 - Čo nám hovoria o ľudskej vôli prežiť a sile odporu navzdory prenasledovaniu?
 - Čo sa z nich dozvedáme o medziludských vzťahoch v situácii, keď je náš vlastný život alebo život našich blízkych v ohrození alebo sme vystavení riziku, že nás prezradia naši najbližší?
 - Čo si myslíte, aké dôležité je uchovávať pamiatku ľudí, ktorí Židom pomáhali?
 - Čo sa môžeme naučiť z ich postojov v kontexte súčasnosti?

Domáca úloha

Požiadajte študentov, aby sa vyjadrili a hľadali ďalšie informácie o pomoci Židom počas holokaustu a aby skúsili odpovedať na nasledujúce otázky:

- V ktorých okupovaných krajinách zaviedli Nemci za pomoc Židom trest smrti? Prečo ho zaviedli iba v niektorých krajinách? Vždy sa prísne dodržiaval?
- Aké ciele chceli Nemci dosiahnuť zavedením takých prísnych trestov za pomoc Židom rôznymi formami? Do akej miery mali tieto predpisy vplyv na postoje obyvateľstva v okupovaných krajinách? Koľko ľudí zavraždili za to, že pomáhali Židom?
- Môžete od niekoho žiadať, aby iných zachránil a riskoval tak svoj vlastný život, ako aj život svojich najbližších? Ako by sa mal hodnotiť postoj ľudí pomáhajúcich Židom v tomto kontexte?

Partnera

Ústav pamäti národa (ÚPN) je verejnoprávna inštitúcia, ktorá na základe úloh zverených jej zákonom vykonáva úplné a nestranné hodnotenie doby neslobody na Slovensku v rokoch 1939 - 1989, analyzuje príčiny a spôsoby straty slobody, prejavy fašistického a komunistického režimu a ich ideológií, propaguje myšlienky slobody a obrany demokracie pred režimami podobnými nacizmu a komunizmu, sprístupňuje prenasledovaným osobám dokumenty o ich prenasledovaní a zverejňuje údaje o vykonávateľoch tohto prenasledovania.

ÚPN spolupracuje s obdobnými inštitúciami v Slovenskej republike aj v zahraničí, predovšetkým s archívami, múzeami, knižnicami, poskytuje verejnosti výsledky svojej činnosti, vydáva a šíri publikácie a audiovizuálne diela vrátane vlastnej tvorby dokumentárnych filmov, organizuje vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia, prednášky, výstavy, semináre, odborné konferencie a diskusné fóra.

Redakcia obsahu textu: Urszula Bijoš | Preklad: Milica Hrebičková | Korektúra: Jana Vinterová

Zdroje | Zdroj A Počty Spravodlivých medzi národmi podľa krajín. K 1. januáru 2021

dostalo toto ocenenie 27 921 ľudí. Jad va-šem zdôrazňuje, že táto tabuľka nepredstavuje snahu alebo podiel zachránených Židov v daných krajinách, a poznamenáva, že tieto počty „nemusia byť indikáciou o skutočnom počte záchrancov v tej-ktorej krajine, ale vyjadrujú tie prípady, o ktorých sa pamätník Jad va-šem dozvedel“. Zdroj: [Jad va-šem](#)

Albania (Albánsko)	75	Japan (Japonsko)	1
Armenia (Arménsko)	24	Latvia (Lotyšsko)	138
Austria (Rakúsko)	113	Lithuania (Litva)	918
Belarus (Bielorusko)	676	Luxembourg (Luxembursko)	1
Belgium (Belgicko)	1,774	Macedonia (Macedónsko)	10
Bosnia (Bosna)	49	Moldova (Moldavsko)	79
Brazil (Brazília)	2	Montenegro (Čierna Hora)	1
Bulgaria (Bulharsko)	20	Netherlands (Holandsko)	5,910
Chile (Čile)	2	Norway (Nórsko)	67
China (Čína)	2	Peru	2
Croatia (Chorvátsko)	122	Poland (Poľsko)	7,177
Cuba (Kuba)	1	Portugal (Portugalsko)	3
Czech Republic (ČR)	119	Romania (Rumunsko)	69
Denmark (Dánsko)*	22	Russia (Rusko)	215
Ecuador (Ekvádor)	1	Serbia (Srbsko)	139
Egypt	1	Slovakia (Slovensko)	621
El Salvador (Salvádor)	1	Slovenia (Slovinsko)	15
Estonia (Estónsko)	3	Spain (Španielsko)	9
France (Francúzsko)	4,150	Sweden (Švédsko)	10
Georgia (Gruzínsko)	1	Switzerland (Švajčiarsko)	49
Germany (Nemecko)	641	Turkey (Turecko)	1
Greece (Grécko)	362	Ukraine (Ukrajina)	2,673
Hungary (Maďarsko)	876	United Kingdom (Spojené kráľovstvo)	22
Indonesia (Indonézia)	3	USA	5
Ireland (Írsko)	1	Vietnam	1
Italy (Taliansko)	744		

Celkovo: 27 921

Zdroj B

„Európa a svet tvárou v tvár holokaustu: Individuálna, kolektívna a inštitucionálna pomoc“

1.

Politika Nemecka voči Židom, ktorí žili v okupovaných krajinách Európy, viedla ich susedov nežidovského pôvodu k tomu, že sa nedobrovoľne stali svedkami jej implementácie. Osobitne sa to dotklo obyvateľstva vo východnej Európe, najmä v okupovanom Poľsku, kde Nemci vybudovali tábory smrti. Konfrontácia s ľuďmi, ktorí utiekli z get a táborov alebo ktorých prevážali, si vyžadovala istú reakciu. Niektorí ľudia sa napriek dôsledkom rozhodli pomáhať. Iní, a to z rôznych dôvodov, nekonali. Niektorí utečencov a osoby, ktoré im pomáhali, udali. Boli dokonca aj takí, ktorí sa za istých okolností na vraždení Židov zúčastňovali.

Na takéto rozličné správanie voči Židom zo strany ľudí v krajinách okupovaných Nemeckom a jeho satelitmi mali vplyv rôzne faktory, predovšetkým to bol vzťah k Židom, stereotypy a predsudky, politické názory, náboženské presvedčenie, materiálne a rodinné okolnosti a zjavne strach z represíí. V tomto kontexte mala veľký význam protižidovská legislatíva, ktorú prijali okupačné úrady alebo kolaborujúce vlády. Obsahovala hlavne nariadenia, ktoré obmedzovali slobodu pohybu Židov na okupovaných územiach. Najdôležitejšou bola vyhláška Hansa Franka z 15. októbra 1941, ktorá obmedzovala ich pobyt v Generálnom Gouvèrnemente¹. Nielenže potvrdila príkaz Židov izolovať, ale zaviedla aj trest smrti pre tých, ktorí bez povolenia opustili svoje určené bydlisko. Takýto trest čakal aj ľudí, ktorí im poskytli útočisko. Trest smrti sa neuplatňoval iba v Generálnom Gouvèrnemente, ale aj v poľských častiach Ríšskeho komisariátu Ukrajina a Ríšskeho komisariátu Východ (dnešná Ukrajina, Bielorusko a Litva). Okrem toho sa podobné tresty zaviedli aj v okupovanom Srbsku. V Protektoráte Čechy a Morava sa pomoc židovskému obyvateľstvu pokladala za sabotáž, čo sa tiež trestalo smrťou. Ale v krajinách západnej Európy neboli takéto prísne represie. Pomoc Židom sa trestala stratou zamestnania, uväznením alebo poslaním do koncentračného tábora. Táto teritoriálne diferencovaná politika okupantov a charakter okupačného režimu preto veľmi ovplyvňovali vzťah ľudí k Židom v okupovaných krajinách.

¹ Generálny Gouvèrnement (po nemecky: Generalgouvernement, skratka GG) – teritoriálna jednotka v Poľsku, ktorú nacisti vytvorili 26. októbra 1939. Keď v septembri 1939 Nemecko napadlo Poľsko, krajinu rozdelili na tri časti: tretinu v západnej časti krajiny pripojili k Tretej ríši, tretinu vo východnej časti okupoval Sovietsky zväz a zo strednej časti urobili Generálny Gouvèrnement. Hlavným cieľom nacistického Nemecka bola úplná germanizácia územia Generálneho Gouvèrnementu priamym a nepriamym vyhladením obyvateľstva a zničením poľského kultúrneho dedičstva. Zdroje: https://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%2006246.pdf; <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/generalne-gubernatorstwo>

2.

Členovia hnutia dánskeho odboja, ako aj niektorí bežní Dáni pomáhali Židom tak, že ich vypravili na člnoch do bezpečných prístavov vo Švédsku. Náklady väčšinou znášali utečenci sami alebo sa kryli zo zdrojov ilegálnych organizácií. Členovia hnutia dánskeho odboja uznávali pomoc Židom ako kolektívny čin a vyzvali Pamätník Jad va-šem, aby záchrancov neposudzoval individuálne. Takto to naozaj bolo. K dnešnému dňu dostalo vyznamenanie Spravodlivý medzi národmi iba niekoľko Dánov.

V Holandsku narazila represia voči Židom na odpor verejnosti. Keď vo februári 1941 Nemci deportovali niekoľko stoviek holandských Židov do koncentračných táborov, v krajine vypukol generálny štrajk. I keď ho Nemci na druhý deň potlačili, represie proti civilnému obyvateľstvu zosilneli. Nemci začali Židov od zvyšku spoločnosti izolovať a 15 000 z nich umiestnili do pracovných táborov. Nariadili záťah na Židov v Amsterdame, pričom tých, ktorí nemali holandské občianstvo, previezli do dočasného tábora vo Westerborku. Židov, ktorí bývali na vidieku, zatvorili do tábora vo Vughte.

Na základe následných nariadení potom označili identifikačné doklady Židov písmenom J (podľa holandského slova Jood = Žid) a od mája roku 1942 museli všetci Židia nosiť označenie s Dávidovou hviezdou. Na protest proti novým nariadeniam si mnohí Dáni priplli na svoje oblečenie žlté kvety a na múroch v Rotterdame sa objavili plagáty, ktoré vyzývali na verejné vyjadrenie solidarity so Židmi. Prvé transporty do táborov smrti odišli z Holandska v polovici júna 1942, čo viedlo k protestu holandských biskupov. Holandské ilegálne organizácie, členovia duchovenstva, ako aj bežní obyvatelia premýšľali, ako Židom pomôcť. Okupačné úrady na takúto činnosť reagovali represiami formou zatknutí, väzenia a deportácií do koncentračných táborov. Výsledkom individuálnej a kolektívnej snahy bolo, že približne 35 000 holandských Židov vojnu prežilo. Počet obetí bol i tak v porovnaní so susednými krajinami veľmi vysoký. Bolo to z viacerých dôvodov: geografická poloha krajiny bránila úniku, Nemci boli výnimočne úspešní pri hľadaní úkrytov a niektorí ľudia, ako aj niektorí štátni úradníci a policajti s nacistami kolaborovali. Neochota úradníkov v susednom Belgicku spolupracovať s nemeckými okupantmi umožnila záchranu niektorých Židov, ktorí sa tam zdržiavali.

3.

Židia mohli počítať aj s podporou mnohých medzinárodných organizácií pomoci, ktoré boli počas druhej svetovej vojny aktívne. Boli medzi nimi Červený kríž, americká organizácia JOINT (Židovský spoločný distribučný výbor) a RELICO (Výbor pre pomoc vojnou postihnutému židovskému obyvateľstvu). Podporu poskytovali aj diplomati, napríklad tí, ktorí pôsobili v okupovaných krajinách. Niektorí z nich pracovali v neutrálnych krajinách, akými bolo Portugalsko, Španielsko, Turecko, Švédsko a Švajčiarsko. Ale pomoc do istej miery poskytovali aj diplomati akreditovaní v Tretej ríši a iných krajinách Osi, ako bolo Maďarsko, Taliansko, Rumunsko a Japonsko. Pomoc diplomatov Židom na úteku sa zameriavala predovšetkým na vydávanie pasov a víz. Prenasledovaným Židom poskytovali útočisko aj vo svojich budovách, ktoré chránila diplomatická imunita. Vďaka takýmto dokladom sa Židia v ohrození mohli pokúsiť dostať do Palestíny, krajín Ďalekého východu a Južnej Ameriky.

Mnohým stačil už len doklad, ktorý potvrdzoval iné občianstvo. Diplomati konali aj organizovaným spôsobom, v súlade s pokynmi svojich vlád a s finančnou pomocou. Mnohí tak robili v rozpore s oficiálnou politikou svojej krajiny. Úspešnosť takýchto akcií závisela od vynaliezavosti a odvahy diplomatov a ľudí, ktorí ich podporovali. Dnes nemožno určiť, koľko ľudí prežilo vďaka podpore zo strany diplomatov. Odhaduje sa, že asi 100 000 sa mohlo zachrániť prostredníctvom pomoci rôznych diplomatických misií, pápežských nuncií a Červeného kríža. Avšak nie všetci Židia, ktorí dostali od diplomatických misií víza a pomoc v rôznych formách, okupáciu prežili.

4.

Popri pomoci, ktorú poskytovali jednotlivci, tu bola aj inštitucionálna pomoc, dobre doložená príkladmi v okupovanom Poľsku. Katolícka cirkev bola inštitúciou, ktorá počas vojny tvarovala vzťah Poliakov k Židom a mala vplyv na ich správanie. Postoj jej hierarchie k holokaustu a individuálne činy kňazov a mníchov mali veľký význam. Hlas cirkvi o zaobchádzaní so Židmi, ktorí hľadali záchranu, ovplyvňoval veriacich na vidieku. Kňazov vnímali ako zástupcov miestnej elity v malých mestách a dedinách, a preto boli ich názory dôležité a do istej miery mohli prispieť k činom miestnych komunít týkajúcim sa Židov. Platilo to aj pre duchovných iných vierovyznaní a ich vplyv na veriacich. Evanjelickí, gréckokatolícki a iní kresťanskí kňazi rozširovali individuálnu pomoc, niekedy dokonca verejne formou listov, v ktorých vyjadrovali odpor voči nemeckej politike holokaustu. Pomoc od cirkevných inštitúcií a duchovenstva bola veľmi rôznorodá, najmä v počiatočnom štádiu vojny. Niektorí Židia sa domnievali, že zmena vierovyznania im zaručí prežitie a že štúdium obsahu modlitebnej knižky, kresťanských hodnôt a krst spolu s novými krstnými listami im určite pomôžu. V čase masového vraždenia Židov v táboroch smrti duchovenstvo v spolupráci s ilegálnymi organizáciami, napr. Radou pre pomoc Židom s krycím názvom Žegota, a jednotlivcami poskytovali v tajnosti krstné listy, ktoré

slúžili na vydanie „árijských“ dokladov a získanie novej identity pre Židov. Takéto činy však záviseli od rozhodnutia jednotlivých kňazov.

Potom ako sa holokaust rozbehol v masovom meradle, poskytovali útočisko aj kláštory. Častou formou pomoci Židom bolo ich ukrývanie vo farských inštitúciách: v útulkoch, školách, internátnych školách, internátoch a detských domovoch. Rozsah pomoci, ktorú poskytli Židom kláštory, vrátane počtu krstov, ktoré sa uskutočnili počas vojny, je neznámy, ale historici odhadujú, že iba v okupovanom Poľsku to mohlo pomôcť zachrániť okolo 5 000 židovských detí.

5.

V roku 1942 vznikla Rada pre pomoc Židom Żegota. Finančné prostriedky na činnosť Rady pochádzali predovšetkým od poľskej exilovej vlády, ktorá sídlila v Londýne, ďalej to bol Bund a Židovský národný výbor, ako aj zahraničné inštitúcie.

Medzi úlohy Rady patrila pomoc Židom ako obetiam holokaustu, pomoc pri získavaní novej identity, prenájom úkrytov a materiálna pomoc. Významnou časťou činnosti organizácie Żegota bola distribúcia potravín pre tých, ktorí sa skrývali. Jej členovia varovali Židov pred nebezpečenstvom a organizovali útek pre osoby, ktorým hrozilo zatknutie. Odhaduje sa, že ku koncu roku 1944 dostávalo finančnú pomoc od organizácie Żegota asi 3 500 až 4 000 ľudí. Jej členovia vydali približne 50 000 až 60 000 falošných dokladov. Oddelenie pre deti, ktoré viedla Irena Sendler, pomáhalo najmladším obetiam represíí. Żegota organizovala niekoľko útekov väzňov z pracovných táborov a ilegálny prechod do Maďarska. Okrem centrály vo Varšave sa vytvorili miestne pobočky v Krakove a Lvove. Rada pre pomoc Židom fungovala až do začiatku roku 1945. Bola to jediná štátna inštitúcia v okupovanej Európe, ktorá pomáhala zachraňovať Židov pred holokaustom. Pamätník Jad va-šem ju ocenil vyznamenaním Spravodlivý medzi národmi, i keď až v roku 1963. Mnohí z tých, ktorým sa dostalo pomoci, vojnu neprežili. Tí, ktorí prežili, iba málokedy hovorili o svojich zážitkoch počas vojny.

Zdroj C

Medaila Spravodlivý medzi národmi. Na zadnej strane medaily je citát z Talmudu: „Kto zachráni jeden život, zachráni celý svet.“

zdroj obrázka: wikimedia commons, CC BY-SA 4.0

Pracovní list

Cvičenie 1

Na základe **Zdroja B** uveďte a charakterizujte typy pomoci, aká sa Židom počas druhej svetovej vojny dostala.

Vaša odpoveď:

Cvičenie 2

V nasledujúcej tabuľke uveďte príklady individuálnej, kolektívnej a inštitucionálnej pomoci Židom.

Individuálna pomoc	Kolektívna pomoc	Inštitucionálna pomoc

Cvičenie 3

Zistite viac o vybraných formách pomoci židovskému obyvateľstvu.

- Zamestnávanie Židov v podnikoch
- Prijímanie Židov do nemocníc ako pacientov
- Falšovanie dokladov
- Ukryvanie Židov v domoch/domácnostiach
- Osvojenie židovských detí
- Poskytovanie potrebných vecí, potravín a nápojov
- Poskytovanie materiálnej pomoci
- Pomáhanie pri emigrácii
- Účasť na štrajkoch proti deportovaniu Židov
- Podpisovanie protestných listov proti deportovaniu Židov

Podčiarknite tie formy pomoci, ktoré mohli predstavovať pre ľudí a inštitúcie, ktoré pomáhali Židom, najväčšie riziko.